

A házasság érvénytelenségének egyházi vizsgálata

rövid útmutató

1. Milyen házasság esetén van lehetőség az érvénytelenség vizsgálatára?

Alapvetően a katolikus templomban kötött házasságok esetében szokott ilyen vizsgálat előfordulni, de mivel a Katolikus Egyház érvényesnek tekinti a nem katolikusok, sőt a nem keresztények közötti házasságot is, ilyen esetben is lehetséges egyházi bírósághoz fordulni, főleg ha az életállapot tisztázására egy katolikus féllel tervezett házasságkötés miatt van szükség.

Röviden:

- katolikus templomban kötött házasság,
- két protestáns vagy más keresztény házassága,
- két meg nem keresztelt házassága.

2. Miért fontos ez?

Egy keresztény embernek mindent meg kell tennie házassága megmentéséért, s ha megszakad a kapcsolat, meg kell próbálni helyrehozni! Ugyanakkor sajnos vannak olyan esetek, amikor minden észszerű próbálkozás ellenére sem sikerül megmenteni a házasságot, s az az életközösség megszakadásával, polgári válással végződik. Ha azonban valaki a templomi házasságkötést követően elválik házastársától, és utána másvalakivel él együtt, akkor nem részesülhet az Egyház szentségeiben, így a gyónás és az Eucharisztia szentségében sem. Általában ilyenkor szoktak egyházi bírósághoz fordulni, remélve, hogyha kiderül az előző házasság érvénytelensége, rendezheti meglévő kapcsolatát, és újra részesülhet a szentségekben, gyónhat, áldozhat.

Abban az esetben, ha valaki a polgári válást követően nem él újabb párkapcsolatban, akkor ő természetesen részesülhet a szentségekben, ám lelkileg neki is fontos lehet a tönkrement házasság érvényességi vizsgálata.

Röviden: leginkább a világi bíróság előtt elváltak és újraházasodottak szentségi életének helyreállítása érdekében szokták elindítani a házasság érvényességi vizsgálatát.

3. Mi a különbség az érvénytelennek nyilvánítás és a felbontás között?

Bizonyára a közgondolkodás előtt is ismert, hogy a Katolikus Egyházban nincs válás, a templomban kötött házasságot nem lehet felbontani. A Katolikus Egyház tanítása szerint, ahogyan erre maga a krisztusi tanítás is utal: „már nem két test, hanem egy. Amit tehát Isten egybekötött, azt ember ne válassa szét!” (Mt 19,6)

Az egyházi bíróság a házasság esetleges eredeti érvénytelenségét vizsgálja, ami nem felbontást jelent, hanem annak a bizonyítását, hogy az adott házasság eleve, a házasságkötés pillanatában érvényes vagy érvénytelen volt-e.

Röviden: mivel a Katolikus Egyházban nincs válás, ezért egy újabb házasságkötés csak akkor lehetséges, ha kimutatható, hogy az előző házasság érvénytelen volt, a bírósági munka pedig ennek alapos vizsgálatára irányul.

4. Melyik bírósághoz lehet fordulni?

A különböző egyházmegyei bíróságok között a házasságkötés helye és a felek lakóhelyei szerinti bíróság lehet illetékes.

Minden egyházmegyének van saját bírósága vagy olyan kijelölt bíróság, ahol az adott egyházmegye ügyei folynak. Tehát, ha kérdésünk van a házasság érvényességével kapcsolatban, akkor érdemes az egyházmegyei hivatalt megkeresni, vagy az adott egyházmegye honlapjáról tájékozódni.

Röviden:

- *házasságkötés helye szerinti egyházi bíróság,*
- *a felek (férj vagy feleség) lakóhelye szerinti egyházi bíróság.*

5. Milyen dokumentumokat szükséges benyújtani a bíróságra?

Érdemes megkeresni a helybeli párókus atyát, aki tud segíteni vagy tanácsot adni a további teendők kapcsán. Ha ő megalapozottnak látja a házasság érvénytelenségének gyanúját, akkor érdemes kikérni valamely egyházzogban járatos személy vagy a püspöki hivatal munkatársainak véleményét és segítségét az ügy elindításához.

A legelső mozzanat egy keresetlevél megfogalmazása, melyben le kell írni az adott házasság történetét a megismerkedéstől egészen a polgári válásig, valamint a jelentősebb problémákat, melyek alapján vélelmezi a házasság esetleges érvénytelenségét. Szükséges megjelölni a címzett bíróságot, és a keltezés után saját aláírásával is ellátni a levelet. Meg kell jelölni saját maga (azaz a felperes) és a másik fél (az alperes) nevét, elérhetőségeit, ill. legalább két tanú nevét és elérhetőségeit. Szükséges csatolni a saját és a másik fél keresztlevele mellett az egyházi házasságkötésről szóló igazolást, valamint a polgári válóper ítéletének másolatát és egy katolikus pap által írt, úgynevezett szavahihetőségi igazolást is.

Röviden:

- *keresetlevél (tények a házasságról, a másik fél és a tanúk elérhetősége, aláírás, dátum),*
- *keresztlevelek,*
- *házassági anyakönyvi kivonat,*
- *polgári válóper ítélete,*
- *szavahihetőségi igazolás.*

6. Mik okozhatják a házasság érvénytelenségét?

Fontos újra hangsúlyozni, hogy egy házasság érvényességének vagy érvénytelenségének eldöntése az egyházi bíróság feladata. Ugyanakkor, aki szeretné kérni a bíróságtól házassága vizsgálatát, annak talán segítséget nyújthatunk néhány példa bemutatásával.

- Érvénytelenséget eredményezhet, ha valaki úgy köt házasságot, hogy eleve eldönti, annak sikertelensége esetén elválík a másik féltől. Ilyen esetben ő nem gondolja komolyan az Isten előtt kimondott, örök életre szóló elköteleződést.
- Ugyanígy, ha valaki igényt tart egy szeretőre, vagy a házasság közben egy harmadik fél is „képbe kerülhet” számára, akkor nem veszi komolyan a házasság kizárólagosságát.
- Érvénytelenül köt házasságot az is, aki eleve kizárja a gyermekáldás lehetőségét.
- Könnyen beláthatjuk, hogy abban az esetben, ha valakit belekényszerítenek egy házasságkötésbe, vagy súlyos félelem hatása alatt „mondja ki az igent”, nem nevezhetjük önkéntes és szabad döntésnek. Ennek alapján is lehet érvénytelen egy házasság.
- Lehetnek sajnálatos pszichés és mentális okok is, amelyek alkalmatlanná teszik egyik vagy másik felet a házasságra.
- Előfordulhat, hogy valakit megtévesztenek a házasságkötés előtt (pl. valaki soha egy korty alkoholt nem iszik a jegyese előtt, de valójában alkoholista, csak ezt titkolni próbálja).
- Érvénytelenül köt házasságot az is, aki eleve kizárja a teljes életközösséget és a másik fél javát. (Például, aki házastársat kizárólag jövedelemforrásnak vagy csak ingyen háztartási alkalmazottnak szánja kényelme és biztonsága biztosításához, és a személyes kapcsolattól eleve elzárkózik.) Ez azonban nem azonos a házastársak között előforduló ridegséggel, szeretetlenséggel. Ezek a magatartások súlyos terhet jelenthetnek, de önmagukban nem teszik érvénytelenné a házasságot.

Ez a lista nem teljes, hiszen az élet számos olyan példát hozhat, amit itt nem lehet felsorolni. Azt azonban mindenképp fontos tudnunk, hogy a házasság érvénytelenségének kimondásához a bíróságnak meg kell győződnie arról, hogy az adott ügyben felmerülő érvénytelenítő okok már a házasság megkötésekor is fennálltak, s nem csak később alakultak ki!

Röviden: már a házasságkötéskor fennálló valamely érvénytelenítő ok, pl.:

- a váláshoz való jog fenntartása,
- a házassági hűség kizárása,
- a teljes életközösségnek, a másik javának vagy a gyermekáldásnak a kizárása,
- kényszer vagy súlyos félelem hatása alatt kötött házasság,
- pszichés okok, amelyek alkalmatlanná teszik a feleket a házasságra,
- megtévesztés alapján kötött házasság.

7. Az eljárás menete

Itt már jelentős mértékben a kánonjog (egyházjog) útvesztőiben érezhetjük magunkat, de a döntést nem a feleknek vagy a papnak kell meghozniuk, hanem ennek eldöntése kizárólag az egyházi bíróság feladata. Leggyakrabban három bíró dönt az ügyről. Az ún. kötelékvédőnek (akinek részvétele elengedhetetlen) pedig az a feladata, hogy minden jogi tudását latba vetve az éppen vizsgált házasság érvényessége mellett érveljen. A bírók teljes erkölcsi felelősségükkel csakis Isten színe előtt állnak, amely nemcsak nehéz feladat, de súlyos felelősség is. Nem véletlen, hogy mind a kötelékvédőnek,

mind a bírónak, a Katolikus Egyház előírása szerint, komoly egyházi jogi képzettséggel kell rendelkezniük.

Egy ilyen, az egyházi bíróságon folyó per legfeljebb egy évig tarthat, de általában nem is szokott sokkal hamarabb döntés születni, mivel bizonyítékokat kell gyűjteni, és az eljárási szabályok betartásával sokféle vizsgálatra, köztes döntésre (határozatra) kerül sor. Az eljárás teljes egészében írásban történik, ami azt jelenti, hogy minden szóbeli tanúvallomást és bizonyítékot írásba kell foglalni, s a bírónak ugyancsak írásban kell rögzíteniük a végleges döntést is, bőven kifejtve a jogi alapokat és az éppen vizsgált házasságra vonatkozó tényeket is.

Mindenképpen érdemes tudni, hogy a feleknek nem kell személyesen találkozniuk, meghallgatásuk külön időpontokban történik. Az a fél, aki benyújtja a keresetet (felperes), mindenképp meg kell, hogy jelenjen a bíróságon, és vallomást kell tennie. Az általa megjelölt két tanúnak szintén. Ugyan a másik fél (az alperes) is részt vehet az eljárásban, és tanúkat is megnevezhet, de akár le is mondhat erről a lehetőségről. Ebben az esetben az ő távollétében folyik a vizsgálat, de a végső ítéletet postai úton ő is megkapja.

Mint minden bírósági munkának, a házassági köteléki pereknek is vannak költségei: a hivatal működése, a bírósági dolgozók tiszteletdíja, postaköltség, stb. Ehhez a felperes hozzájárulását szoktuk kérni. Ha ennek anyagi akadálya van, a bíróság a díjazás elmaradása esetén is lefolytatja az eljárást.

Röviden:

- keresetlevél elfogadása (ha a formai követelményeknek megfelel és kellően megalapozott),
- a másik fél perbehívása a keresetlevél közlésével,
- felperes és tanúinak meghallgatása,
- alperes és tanúinak meghallgatása (ha részt vesz a perben),
- iratismertetés, a perben részt vevő felek betekintheznek az ügyben keletkezett iratokba,
- kötelékvédő írásbeli észrevétele, érvei az érvényesség mellett,
- bírók írásbeli szavazata,
- végső döntés, az ügy lezárása, és az ítélet írásbeli megfogalmazása.

8. Milyen eredménnyel zárulhat a per?

Amikor már minden, az adott ügyben fontos kérdést megvizsgáltak, a bírók meghozzák az ügyben az ítéletüket. Ha nem találnak elegendő bizonyítékot a házasság érvénytelenségének kimondásához, akkor a házasság érvényességét vélelmezik, mivel a házasságot jogvédelem illeti meg, annak különlegesen fontos szentségi mivolta miatt. Ha azonban az adott házasság a bírók többsége szerint legalább egy percimen érvénytelen, akkor a bíróság kimondja a vizsgált házasság érvénytelenségét.

Bármely fél, aki sérelmesnek tartja a döntést, fellebbezést nyújthat be egy bizonyos határidőn belül, ha azonban ez nem történik meg, akkor az ítélet végrehajthatóvá válik. Abban az esetben, ha a bíróság az érvénytelenség mellett dönt, akkor a felek szabadállapotúvá válnak, vagyis „újabb” templomi házasságot köthetnek, rendezhetik életállapotukat.

Röviden:

- ha a vizsgált házasság *érvényességét* mondja ki a bíróság, akkor a felek nem köthetnek újabb házasságot,
- ha a vizsgált házasság *érvénytelenségét* állapítja meg a bíróság, a felek házassága soha nem is jött létre érvényesen, ezért mindkét fél szabadállapotú, „újra” házasságot köthetnek.